

Регіони, де екотуризм є відносно безпечним (за умови перевірки ситуації):

- Карпати (Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина);
- Поділля (Хмельницьчина, Вінницьчина, Тернопільщина);
- Центральна Україна (Черкащина, Київщина, Полтавщина);

Основними умовами для безпечної подорожі екостежками під час війни є:

1. перевірка офіційної інформації (місцевих адміністрацій, національних парків та ДСНС) щодо безпеки маршруту;

2. уникнення потенційно небезпечних територій (насамперед тих, що перебували під окупацією або знаходять неподалік до лінії бойового зіткнення);

3. дотримання затвердженого маршруту – уникати несанкціонованих стежок, які можуть бути замінованими;

4. наявність засобів зв'язку та документів, а також базових речей для екстрених ситуацій (аптечка, павербанк, вода).

Привабливість екостежок як видів еко-турів зростатиме і надалі. Їх розвиток є необхідною умовою відродження вітчизняної туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Організаційні механізми створення та функціонування екологічних стежок : Монографія / Т.М. Микитин, С.М. Остапчук, Н.О. Машта, А.В. Прокопчук (під заг. ред. Микитина Т.М.). – Рівне: Волин. обереги, 2018. – 182 с.

2. Офіційний сайт «Природно-заповідний фонд України». URL: <https://wownature.in.ua/> (дата звернення 11.03.25)

Джумурат В. М.
аспірант

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У контексті дії правового режиму воєнного стану проблема адекватного регулювання туристичної діяльності супроводжується серйозними обмеженнями щодо свободи пересування, доступу до територій та іншими ризиками, які безпосередньо впливають на функціонування туристичного потенціалу України. У кризових умовах ресурсні можливості туристичного потенціалу підпадають під вплив багаточисельних явищ та є феноменом теперішнього часу, в якому безпека господарюючих суб'єктів галузі має першочергове значення в національній безпеці держави, а невідповідність правового інструментарію щодо регулювання розвитку туристичних

дестинацій в умовах воєнного стану, може призвести до серйозних економічних втрат, збоїв у функціонуванні туристичних об'єктів, а також нівелювання прав на мобільність туристів [8, с. 3].

Зауважимо, що умови воєнного стану накладають серйозні обмеження на звичайну діяльність, зокрема на туристичний дестинацій. В таких умовах важливо, щоб органи влади й суб'єкти туристичних дестинацій співпрацювали та взаємодіяли ефективно для забезпечення безпеки туристів і місцевого населення. Враховуючи вище відзначене та ситуацію, що склалася на міжнародній арені, міжнародні експерти та аналітики сформували механізми взаємодії органів влади й суб'єктів туристичного бізнесу, а саме: створення спеціальних центрів або комітетів з представників органів влади та представників туристичного сектору для оперативного обміну інформацією й координації заходів у воєнних умовах; створення систем миттєвого сповіщення та комунікаційних каналів між органами влади та суб'єктами туристичного бізнесу для оперативного реагування на кризові ситуації та надання рекомендацій; розробка планів евакуації для туристів у разі загрози та надання їм необхідної допомоги, включаючи тимчасове проживання, транспорт і медичну допомогу; у воєнних умовах може бути введена система ліцензування та обмежень щодо роботи туристичних підприємств, зокрема, обмеження на сферу діяльності, час роботи та рекомендації з безпеки; проведення спеціальних інформаційних кампаній для туристів щодо безпеки під час воєнного стану, вказівок щодо поведінки в екстрених ситуаціях та інших важливих аспектів; залучення представників туристичного сектору до розробки та вдосконалення планів безпеки в умовах воєнного стану з метою врахування їхніх потреб і специфіки [9, с. 341; 10, с. 1627; 11, с. 1494].

Соціально-політичні та економічні сили, що керують диференційованими та нерівними переміщеннями туристів, не є простою функцією нерівностей у трансформації матеріальних ресурсів в грошові потоки та забезпеченні туристичного потенціалу, як багатства нації, оскільки розбіжності між українською та глобальною політичною економікою залишаються значними, а диференційовані та нерівні моделі транскордонних подорожей формуються взаємодоповнювальними стратегіями багаторівневого управління кордонами та дискурсами включення (виключення) норм інституційного контролю щодо впорядкування «диференційованих можливостей мобільності» [13, с. 502].

Нерівномірні та диференційовані права на мобільність туристів, пов'язані з глобальними подорожами, слід аналізувати в контексті суперечливої політики глобальної мобільності або «кризи мобільності» та її багаторазового перетину з прикордонними процесами. У своєму формулюванні концепції справедливості мобільності туристів Мімі Шеллер [12, с. 272] постулює «кризу мобільності» як таку, що складається із взаємопов'язаних криз середовище, урбанізації та масової міграції (кризи) біженців. Ми розширили цю логіку далі, щоб стверджувати, що, всупереч загальноприйнятим трактуванням кризи як тимчасового збою впорядкованої

логіки національного економіко-правового регулювання розвитку туристичного потенціалу пов'язане із таким інструментом, як сек'юритизація капіталу, який є невід'ємним елементом нової моделі розширення кордонів отримання прибутку, зосередженого на більших способах накопичення ресурсів. Перш за все, це вказує на глибокі структурні протиріччя в мінливій моделі сучасних економіко-правових механізмах розвитку туристичного потенціалу, необхідних для регулювання руху мобільності ресурсів та підтримки умов накопичення капіталу, призначеного для обміну та споживання тур продуктами та послугами в умовах товарно-грошових відносин.

Як і будь-який товар, комплексний чи окремий турпродукт є споживчою вартістю (корисною для туриста і здатною задовольнити його потреби) і міною (обмінюється у визначеній пропорції на гроші). Тур, як календарно-туристичне планування (КТП), має ті ж самі властивості, що і окрема споживча послуга, у т.ч. мінову вартість, тобто є товаром. Грошове вираження мінової вартості туру чи окремої послуги на певному ринку у визначений час вважають його ринковою ціною [7, с. 236-237]. Тобто, можна зробити висновок, що з точки зору господарського права немає ніякої різниці між діяльністю господарюючого суб'єкта зі створення матеріальної речі і суб'єкта, що надає послуги, а тому виключна діяльність туроператора, який надає комплекс турпослуг (створює турпродукт або здійснює туроперейтинг) – це, перш за все, господарська діяльність, що здійснюється у юридичних формах господарських зобов'язань, за допомогою яких реалізується господарський оборот – процес переміщення наданих турпослуг зі сфери виробництва в сферу розподілу і обміну і через неї – в сферу формування та споживання капіталу.

І. Світлак обґрунтовано зазначає, що відповідно до ст. 177 ЦК України послуга є одним із об'єктів цивільних прав. Водночас у цивільному законодавстві України відсутнє поняття «послуга», ст. 901 ЦК України містить визначення договору про надання послуг, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Тому, наданню послуги завжди передують замовлення щодо її надання, а також вона споживається у процесі здійснення певної діяльності [5, с. 89]. Визначення поняття послуги міститься у ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», де послуга визначається як діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб [2]. Закон України «Про туризм» визначає готельну послугу як дії (операції) підприємства з розміщення споживача шляхом надання номера (місця) для тимчасового проживання в готелі, а також інша діяльність, пов'язана з розміщенням та тимчасовим проживанням (ст. 1) [1]. Відповідно, турпослуга є активною дією, яка не має матеріального

результату, але має корисний ефект. Корисний ефект турпослуги полягає в тому, що вона здатна задовольнити вимоги замовника та споживається у процесі надання. Турпослуга повинна спричиняти настання такого корисного ефекту, який в існуючих межах ефективності, досяжний в звичайних умовах, тобто коли фактично досягнутий корисний ефект турпослуги доступний передбаченню в наперед відомому ряду інших можливих ефектів. ... Ступінь корисності досягнутого ефекту залежить не від довершених дій, якщо дотримана технологія їх здійснення, а від доступності отримання більш вираженого або іншого ефекту за допомогою цих дій. Не можна одержати ефект, який недосяжний при здійсненні конкретних дій [6, с. 559-560]. Тому, на нашу думку, завдання системи договорів в сфері туризму – це об'єднання роботи організацій, що здійснюють туристичну діяльність, які залучаються до надання турпослуг підприємствами туристичної дестинації, а також підпорядкування всієї їх роботи загальній меті розвитку туристичного потенціалу. Зазначене дає підстави стверджувати, що виняткова діяльність туроператорів, яка відповідно до п. 1 ч.2 ст. 5 Закону України «Про туризм» полягає в організації та забезпеченні створення турпродукту, реалізації та наданні турпослуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг є ні чим іншим як господарською діяльністю у сфері суспільного виробництва, яка пов'язана з використанням майна, і метою якої є надання послуг. Між учасниками цього процесу виникають організаційно-господарські, майново-господарські та внутрішньогосподарські відносини у зв'язку зі здійсненням відповідної господарської туристичної діяльності.

Проте введення воєнного стану в Україні мало на меті забезпечити відповідність державних дій у цей період щодо додаткових заходів безпеки розвитку туристичного потенціалу, в контексті збереження туроператорами та суб'єктами туристичних дестинацій їх господарської діяльності. Це вказує на призначення спеціальних правил та обмежень з метою збереження порядку щодо надання турпослуг в умовах військової агресії [3]. Введення Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій» став важливим кроком у підтримці розвитку туристичного потенціалу в країні під час війни. Його прийняття відкриває шлях до зниження ставки податку на додану вартість для послуг у сфері тимчасового розміщення з 1 січня 2023 року й ця ініціатива спрямована на стимулювання розвитку готельного бізнесу та аналогічних закладів тимчасового розміщення, що сприятиме зростанню туристичного потенціалу країни та покращенню якості обслуговування гостей (туристів), [4]. Підписання цього закону відображає розуміння важливості туризму як стратегічної галузі для економіки країни. Зниження податкового тягара на готельний бізнес є стимулом для розвитку інфраструктури та покращення сервісу й це також може забезпечити збільшення інвестицій в галузь, що сприятиме створенню нових робочих місць і загальному підвищенню конкурентоспроможності та відновлення туристичного сектору.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закону України «Про захист прав споживачів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
3. Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 024/02.0-7.1. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій: Закон України від 04.11.2020 № 962-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-20#Text>
5. Світлак І. Послуга як об'єкт цивільних прав. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. №1(2). С. 88-93.
6. Степанович Д.Г. Послуга як об'єкт цивільних прав. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 558-564.
7. Федорченко В.К. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму. Монографія. К.: ВЦ «Академія», 2013. 368 с.
8. Bianchi R. V., Stephenson M., Hannam K. The contradictory politics of the right to travel: mobilities, borders & tourism. *Mobilities*. 2020. № 15.2. P. 290–306.
9. Filipiak B., Dylewski M., Kalinowski M. Economic development trends in the EU tourism industry. Towards the digitalization process and sustainability. *Quality & Quantity*. 2023. № 57(3). Pp. 321-346.
10. Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantanbacher J., Miller G. The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31(7). Pp. 1608-1630.
11. Pasieka S.R., Kolokolchykova I.V., Morozova O.H., Krushynska A.V., Krasnodied T. L., Popova T. V. The potential of tourist and recreational clusters in European space. *Geo Journal of Tourism and Geosites*. 2021. Vol. 39. Pp. 1488-1500.
12. Sheller M. Air mobilities on the US-Caribbean border: Open skies and closed gates. *The Communication Review*. 2010. Vol. 13. Pp. 269-288.
13. Tesfahuney M. (1998). Mobility, racism, geopolitics. *Political Geography*. 1998. Vol. 17(5). Pp. 499-515.

Зайченко В.В.,
д. е. н., професор
Сухотенко Д.І.,
здобувач вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький